

एपीजे विद्यालय, साकेत
द्वितीय सत्रीय परीक्षा, 2019-20
विषय-संस्कृतम्

SA-03

कक्षा-षष्ठः

समय : 3 घंटा

पूर्णाङ्कः : 80

- निर्देशाः—(क) प्रत्येक प्रश्न का उत्तर देना अनिवार्य है।
(ख) सभी प्रश्नों का उत्तर क्रम से लिखें।
(ग) सभी प्रश्नों का उत्तर निर्देशानुसार लिखें।
(घ) प्रत्येक प्रश्न का उत्तर पूर्ण वाक्य में देना अनिवार्य है।

1. अधोलिखितम् अपठित-गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत—
एतत् आगरा नगरम् अस्ति। अत्र प्रसिद्धम् ताजमहलम् अस्ति। ताजमहलम् श्वेतम् विशालम् च अस्ति।
अत्र एकम् अति सुन्दरम् मनोहरम् च उद्यानम् अपि अस्ति। निकटे एव यमुना नदी वहति। जनाः अत्र,
आगच्छन्ति ताजमहलम् पश्यन्ति, प्रसन्नाः च भवन्ति।
- (क) एकपदेन उत्तरत— (2)
1. एतत् किम् नगरम् अस्ति?
2. अत्र किम् प्रसिद्धम् अस्ति?
3. अत्र का नदी वहति?
4. जनाः किम् पश्यन्ति?
- (ख) रिक्तस्थानानि पूरयत— (1)
- जनाः अत्र ..... , ... च भवन्ति।
- (ग) अव्यय पदानि रिक्त स्थानेषु पूरयत— (1)
1. जया विजया ..... खेलतः
2. मम गुहम् ..... अस्ति।
- (घ) विशेषण पदम् पूरयत— (1)
1. .... उद्यानम्
2. .... ताजमहलम्।
2. निम्नलिखित श्लोक को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए—
छायाम् अन्यस्य कुर्वन्ति तिष्ठन्ति स्वयम् आतपे।
फलानि अपि परार्थाय वृक्षाः सत्पुरुषाः इव॥

- (क) एकपदेन उत्तरत— (1)
1. वृक्षाः अन्यस्य किम् कुर्वन्ति?
  2. वृक्षाः स्वयम् कुत्र तिष्ठन्ति?
- (ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत— (2)
1. वृक्षाणाम् फलानि किमर्थम् भवन्ति?
  2. के सत्पुरुषाः इव भवन्ति?
- (ग) 1. पर्याय लिखत— (2)
- सज्जनाः .....।
2. 'स्वयम्' पदम् केभ्यः अस्ति? (सत्पुरुषेभ्यः वृक्षेभ्यः)
3. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में तथा पूर्णवाक्य में दीजिए— (5)
- (1) राघवः कस्य अभिनयम् करिष्यति?
  - (2) वार्षिकोत्सवे किम् किम् भवति?
  - (3) शास्त्रम् कस्य भूषणम् अस्ति?
  - (4) वानराः कुत्र कूर्दन्ति?
  - (5) शुभा कस्य सफलतायै शुभकामनाः यच्छति?
4. (क) निम्नलिखित शब्दों का अर्थ हिन्दी में लिखिए— (2.5)
- श्वः, पावन, श्रोत्रम्, बुभुक्षितः, श्रान्तः।
- (ख) निम्नलिखित शब्दों के लिए संस्कृत शब्द लिखिए— (2.5)
- बुआ, गला, शोर, हाथ, अब।
5. निम्नलिखित शब्दों से संस्कृत में वाक्य-निर्माण कीजिए।— (2)
- सः, वयम्, युवाम्, युयम्।
6. उचित अव्यय पदों से रिक्त स्थान भरिये— (5)
- अव्यय-पदानि — सर्वदा, सायम्, तूष्णीम्, इदानीम्, बहिः
- (1) एषः पुस्तकालयः अस्ति, अत्र छात्राः ----- उपविशन्ति।
  - (2) ----- वानराः कूर्दन्ति।
  - (3) ----- अहम् न वदामि।
  - (4) सः ----- सत्यम् वदति।
  - (5) वयम् ----- खेलामः।
7. उचित संख्या पदों से रिक्त स्थान भरिये— (4)
- (1) ----- बालिकाः गीतम् गास्यन्ति। (अष्टाः/अष्टम्/अष्ट)
  - (2) सिंहस्य ----- पादाः भवन्ति। (द्वौ/चत्वारि/चत्वारः)

- (3) ----- गायिका: मञ्चे तिष्ठन्ति। (पञ्च/पञ्चाः/पञ्चम्)
- (4) ----- बालिका: चित्रकथा: पठन्ति। (त्रयः/त्रीणि/तिस्रः)
8. उचित विभक्ति से रिक्त-स्थान भरिए— (5)
- (1) एतत् भोजनम् ----- अस्ति। (बालक)
- (2) अग्रजः ----- रक्षति। (अनुजा)
- (3) त्वम् ----- बिना न पठसि। (पुस्तक)
- (4) पुत्र ----- सह गच्छति। (जनक)
- (5) ----- गायनम् मधुरम् भवति। (कोकिल)
9. विशेषण पदों का विशेष्य पदों के साथ मिलान कीजिए— (2.5)
विशेषण पदानि	विशेष्य पदानि
(1) श्रान्तः	वृक्षाः
(2) असंभवम्	जीवेभ्यः
(3) शीतला	पथिकः
(4) आवश्यकः	जीवनम्
(5) सर्वेभ्यः	छाया
10. पर्याय के साथ मिलान कीजिए— (2.5)
(1) विद्यालयः	दिनम्
(2) मित्रम्	विद्यार्थी
(3) दिवसः	पाठशाला
(4) खेल	सखा
(5) छात्रः	कीडा
11. रेखांकित-पदों के आधार पर प्रश्न-निर्माण कीजिए— (4)
- (1) सः पथिकस्य अभिनयम् करिष्यति। (कः/किम्/कस्य)
- (2) त्वम् वायुयानेन गच्छसि। (कम्/केन/किम्)
- (3) ते गीतम् गायन्ति। (किम्/केन/कः)
- (4) माधवः विदेशम् गमिष्यति। (किम्/के/कः)
12. रेखांकित-पदों का वचन परिवर्तन कीजिए— (5)
- (1) गायकानाम् गायनम् मधुरम्। (एकवचने)
- (2) पुष्पाणाम् गन्धः मधुरः। (द्विवचने)
- (3) सरोवरस्य जलम् शीतलम्। (बहुवचने)

- (4) कण्ठस्य भूषणम् सत्यम्। (बहुवचने)
- (5) हरिणयोः ध्वानम् तीव्रम् (एकवचने)
13. उचित पदों से रिक्त-स्थान भरिए— (3)
- (पदानि — तूलिकया, रेलयानेन, रथेन, पादैः पादाभ्याम्, अम्बया)
- (1) नृपः ----- गच्छति।
- (2) बालः ----- सह आगच्छति।
- (3) चित्रकारः ----- चित्रम् करोति।
- (4) मृगः ----- धावति।
- (5) वयम् ----- चलायामः।
- (6) त्वम् ----- गच्छसि।
14. क्रिया पदों को रेखांकित कीजिये— (5)
- (1) अवश्यम् आगच्छामि।
- (2) वयम् एकम् नाटकम् कुर्मः।
- (3) ताः पुरस्कारान् अधिगच्छन्ति।
- (4) तव आगमनम् आवश्यकम् अस्ति।
- (5) नाटकम् बलिदानस्य भावनाम् दर्शयति।
15. तुमुन् प्रत्यय जोड़कर रिक्त स्थान की पूर्ति कीजिये— (5)
- (1) किम् त्वम् एतत् पुस्तकम् -----वाच्छसि। (पद् + तुमुन्)
- (2) सः हिमाचल प्रदेशम् ----- वाच्छति। (गम् + तुमुन्)
- (3) बालाः भोजनम् ----- वाच्छन्ति। (खाद् + तुमुन्)
- (4) अहम् कन्दुकेन ----- वाच्छामि। (खेल् + तुमुन्)
- (5) छात्रौ अनुच्छेदम् ----- वाच्छतः। (लिख् + तुमुन्)
16. निम्नलिखित वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद कीजिए— (5)
- (1) यह मेरी पुस्तक है।
- (2) जल में मछलियाँ रहती हैं।
- (3) मैं वायुयान से जाता हूँ।
- (4) छात्र विद्यालय जाते हैं।
- (5) पवन के बिना जीवन नहीं है।
17. निर्देशानुसार उचित शब्द-रूपों से रिक्त स्थान भरिये— (6)
- (1) 'बाल' शब्द, द्वितीया विभक्ति, बहुवचन— -----
- (क) बाले (ख) बालान् (ग) बालाः

- (2) 'बाल' शब्द, सप्तमी विभक्ति, बहुवचन— -----
 (क) बालेषु (ख) बालयोः (ग) बालाः
- (3) 'एतत्' (स्त्री०) शब्द, चतुर्थी विभक्ति, द्विवचन— -----
 (क) एतयोः (ख) एताम् (ग) एताभ्याम्
- (4) 'एतत्' (नपुं०) शब्द, प्रथमा विभक्ति, एकवचन— -----
 (क) एतानि (ख) एतत् (ग) एताम्
- (5) 'चक्र' शब्द, पंचमी विभक्ति, बहुवचन— -----
 (क) चक्रेभ्याः (ख) चक्रम् (ग) चक्रः
- (6) 'फल' शब्द, तृतीया विभक्ति, एकवचन — -----
 (क) फलेन (ख) फलानि (ग) फलैः
18. निर्देशानुसार उचित धातु-रूपों से रिक्त स्थान भरिये— (6)
- (1) 'कृ' धातु, लट् लकार, मध्यम पुरुष बहुवचन— -----
 (क) करिष्यन्ति (ख) करिष्यथ (ग) करिष्यथः
- (2) 'कृ' धातु, लृट् लकार, उत्तम पुरुष द्विवचन— -----
 (क) करिष्यामः (ख) करिष्यावः (ग) करिष्यथः
- (3) 'कृ' धातु, लृट् लकार, प्रथम पुरुष द्विवचन— -----
 (क) करिष्यतः (ख) करिष्यावः (ग) करिष्यथः
- (4) 'अस्' धातु, लृट् लकार, मध्यम पुरुष एकवचन— -----
 (क) भविष्यतः (ख) भविष्यन्ति (ग) भविष्यसि
- (5) 'अस्' धातु लृट् लकार, प्रथम पुरुष, बहुवचन— -----
 (क) भविष्यतः (ख) भविष्यन्ति (ग) भविष्यसि
- (6) 'अस्' धातु लृट् लकार उत्तम पुरुष, एकवचन— -----
 (क) भविष्यवः (ख) भविष्यन्ति (ग) भविष्यामि